

Nr 96.

Af herr **Larsson, Jacob**, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse m. m.

Det med Kungl. Maj:ts proposition nr 48 till Riksdagens pröfning öfverlämnade förslaget till *Lag om bankrörelse* innehåller i 1 § en bestämning af begreppet bankrörelse, som är ägnad att väcka de allvarligaste betänkligheter. Dylik bestämning fanns icke upptagen i det lagförslag, som varit föremål för lagrådets granskning och som härutinnan öfverensstämde med det af bankkommittén utarbetade förslaget, utan bestämningen har införts vid den omarbetning af lagförslaget, som i anledning af vissa lagrådets erinringar ägt rum inom finansdepartementet. Lagrådet hade anmärkt, att för den händelse lagen skulle, såsom förslaget åsyftade, innehålla förbud mot bankrörelses idkande af andra än vissa i lagen angifna rättssubjekt och stadga straff för öfverträdandet af sådant förbud, det uppenbarligen vore önskvärdt, att i lagen på ett eller annat sätt angäfvos hvad som tarfvades för att en verksamhet skulle betraktas såsom bankrörelse. Särskildt syntes det lagrådet vara af vikt, att lagen lämnade någon ledning för besvarandet af det viktiga spørsmålet, huruvida för bankrörelse borde förutsättas, att såväl in- som utlåning förekomme, eller sådan rörelse skulle anses vara för handen, när allenast den ena eller den andra af dessa rörelsegrenar drefves. Vidare ansåg lagrådet det lämpligt, att lagen uttalade sig därom, huruvida en penningarörelse, som icke hade att skaffa med allmänheten utan allenast med en mer eller mindre begränsad kundkrets, kunde räknas för bankrörelse. Lagrådet lämnade emellertid därhän, på hvad sätt dessa spørsmål borde lösas, och inskränkte sig till att framhålla nödvändigheten af en lösning. Att sättet för de af lagrådet framkastade spørsmålen lösning icke kan anses likgiltigt, torde vara en gifven sak.

Och vikten af dessa på många områden djupt ingripande spörsmål hade väl, efter hvad det vill synas, bort påkalla en mera ingående och omsorgsfull pröfning, än som uppenbarligen kommit dem till del vid omarbetningen af lagförslaget.

Af chefens för finansdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 20 sistlidne januari inhämtas, att departementschefen ansett det alldeles obehöfligt att inlåta sig på en verklig lösning af de principiella spörsmål, hvilka lagrådet funnit böra af lagen besvaras. Enligt departementschefens mening borde det vara tillfyllest att angifva karaktären af den rörelse, *lagen vill anse såsom bankrörelse och förbehålla åt vissa rättssubjekt*. Hufvudsyftet synes alltså hafva varit det monopol, som skulle beredas vissa rättssubjekt i fråga om utöfvandet af viss ekonomisk verksamhet. Om ett sådant monopol skall kunna ur samhällets synpunkt försvaras — en fråga, som jag i detta sammanhang lämnar öppen — måste monopolställningen noga begränsas. Men af departementschefens ofvan nämnda yttrande till statsrådsprotokollet framgår det med all tydlighet, att det ingalunda varit hans mening att *begränsa* lagens giltighetsområde till sådan ekonomisk verksamhet, som efter allmänt vedertagen uppfattning anses såsom bankrörelse. Det har tvärtom varit departementschefens bestämda afsikt att till förmån för vissa med monopol gynnade rättssubjekt *utsträcka* lagens verkningar till förhindrande af viss ekonomisk verksamhet, som enligt vedertagen uppfattning alls icke täckes af begreppet bankrörelse. För att vinna denna afsikt har departementschefen måst tillgripa den utvägen att låta den *ena* sidan af den för bankrörelse karakteristiska verksamheten känneteckna denna verksamhet i dess helhet med fullständigt bortseende från den *andra* sidan. Den för ändamålet behöfliga bestämningen, att *såsom bankrörelse skall anses sådan verksamhet, i hvilken ingår inlåning på räkning, som af bank allmänligen begagnas*, torde därför icke kunna godkännas såsom en i sakens egen natur grundad lösning af ifrågasvarande spörsmål. Den synes snarare böra betecknas såsom ren konstruktion. Men äfven med utgångspunkt från departementschefens antagande, att det är den »bankmässiga inlåningen», som främst kännetecknar bankrörelse, låter formuleringen af ifrågasvarande, för lagens giltighetsområde grundläggande stadgande näppeligen försvara sig. Omskrifningen af »bankmässig inlåning» till »inlåning på räkning, som af bank allmänligen begagnas», synes helt öfverlåta åt intresserade bankinstituts godtycke att vidga gränserna för lagens giltighetsområde, då ju bankernas inlåningsräkningar, såsom departementschefen själf medgifver, icke äro eller kunna vara oföränderliga, vare sig till namn eller

karaktär, utan måste kunna anpassas efter de växlande förhållanden, som framgå ur det ekonomiska lifvets rörlighet. En inlåning, som för visst ändamål i sammanhang med annan ekonomisk verksamhet än bankrörelse bedrifves under annan form än »räkning, som af bank allmänne- ligen begagnas», och därför såsom icke »bankmässig» måste anses till- låten, skulle enligt lagförslaget kunna göras otillåten och straffbar där- igenom, att en eller flera banker, i ändamål att till sig draga ett på sådan väg uppsamladt kapital, upptoge en dylik inlåningsform och in- förlifvade den med öfriga bankräkningsvarianter. En lagstiftning med så tydlig tendens att tvinga det ekonomiska lifvet in under beroendet af bankinrättningar och bankirer kan icke vara tillrådlig, icke ens under förevändningen att sådant skulle »utgöra den oundgängliga förutsätt- ningen för att allmänhetens förtroende för de af lagen reglerade penning- instituten skall förblifva orubbadt». Utifrån denna förutsättning hade vid bestämningens formulering tvifvelsutän mera uppmärksamhet bort ägnas åt det andra af lagrådet framkastade spørsmålet, huruvida en penningarörelse, som icke har att skaffa med allmänheten utan allenast med en mer eller mindre begränsad kundkrets, må kunna räknas för bankrörelse.

Den i lagförslagets 1 § gifna bestämningen på begreppet bank- rörelse i lagens mening synes icke heller stå i organiskt sammanhang med bestämmelserna i 44 och 160 §§ angående bankaktiebolags och solidariskt bankbolags rörelse, hvilken i dessa §§ angifves såsom *in- och utlåning af penningar* jämte annan i samband med denna in- och ut- låningsrörelse stående verksamhet, den senare dock i vissa hänseenden inskränkt. Äfven motsvarande bestämmelser i 40 och 145 §§ i bank- kommitténs förslag angifva in- och utlåning af penningar såsom den egentliga bankrörelsen. I motiven uttalar kommittén önskvärdheten af, att rätten till bankrörelses bedrifvande blefve lagbunden och att offent- lig myndighet utrustades med erforderliga maktmedel att hindra ett obehörigt utöfvande af bankverksamhet, och såsom sådant betecknar kommittén den *penninghandel med allmänheten*, hvarpå föreningar för ekonomisk verksamhet utan personligt ansvar äfvensom andra associa- tioner inlåtit sig. Med uttrycket »penninghandel med allmänheten» synes kommittén hafva träffat en vida riktigare bestämning på begreppet bankrörelse än den, som fått plats i 1 § af det nu föreliggande för- slaget. Enligt hittills vedertagen och äfven af den ekonomiska veten- skapen godkänd uppfattning är det hvarken inlåningen eller utlåningen, hvar för sig, som konstituerar bankrörelse, utan kombinerad af in- och

utlåning för visst bestämdt ändamål, nämligen att förmedla förbindelsen mellan tillgång och efterfrågan på den öppna penningmarknaden.

Det här omhandlade stadgandet i 1 § af Kungl. Maj:ts förslag riktar emellertid sin udd icke allenast mot sådan penninghandel med allmänheten, som rätteligen bör vara förbehållen åt de af lagen reglerade penninginstitut, utan äfven mot vissa grenar af ekonomisk verksamhet inom sammanslutningar af stor social betydelse. Enligt departementschefens anförande till statsrådsprotokollet har stadgandets formulering skett fullt afsiktligt i ändamål att förhindra den inlåning på sparkasseräkning, som åtskilliga bruk och inrättningar lära drifva för mottagande af den vid dem anställda personalens besparingar, äfvensom den af kooperativa förbundet i skilda delar af landet öppnade sparkasserörelsen. De af vissa arbetsgifvare för deras arbetares räkning anordnade sparkassor kunna visserligen, under förutsättning att de icke framkommit såsom yttringar af trucksystem, verka uppmuntrande till sparsamhet men torde knappast vara af någon större betydelse. Helt annat är förhållandet med kooperativa förbundets sparkasseverksamhet. Det verkar rent af nedslående att af departementschefens uttalande finna, hur helt oförstående man inom den högsta ledningen af vårt ekonomiska lif ännu ser på en af tidens mest löftesrika sociala bildningar, i hög grad ägnad att främja den egendomslösa samhällsklassens frigörelse från ekonomisk och därmed äfven social bundenhet. Bland de viktigaste principer, som känneteckna den engelska kooperativa rörelsen och hvilka samlats i det s. k. »Rochdalesystemet», ingår äfven den att uppfostra medlemmarna till sparsamhet genom att i den kooperativa affären fruktbar göra deras besparingar af vinstandelar. Den kooperativa ekonomiska verksamheten, hvilken dess bättre äfven i vårt land visar tendens till kraftig utveckling, kräfver liksom all annan ekonomisk verksamhet rörelsekapital, och det synes orimligt att förmena det kooperativa förbundet att för egen verksamhet öppna inlåning på sparkasseräkning för förbundets egna medlemmar. Hvad som gäller om kooperativa handelsföreningar torde i lika grad gälla om andra grenar af kooperativa sammanslutningar för ekonomisk verksamhet. Det är ock en naturlig utveckling af kooperationens idé, att föreningsmedlemmarna insätta sina sparpennningar i sin egen ekonomiska verksamhet. Denna utveckling borde icke få förkväfas genom en missriktad banklagstiftning utan i stället af statsmakterna på allt sätt stödjas och äfven, om så finnes behöfligt, kontrolleras utan konstlade hinder för rörelsens fria växt.

Till förebyggande af den fara, som genom antagande af Kungl.

Maj:ts förslag till lag om bankrörelse i oförändrad form måste hota den i hög grad samhällsnyttiga kooperativa ekonomiska verksamheten i vårt land, synes mig nödvändigt att den i förslagets 1 § gifna bestämmelsen om hvad som enligt lagen skall anses såsom bankrörelse ändras. Då emellertid denna bestämmelse är grundläggande för lagens tillämplighetsområde, torde en sådan ändring böra föregås af utredning, därvid frågan om bestämningen af begreppet bankrörelse synes böra underkastas mera ingående pröfning, samt räckvidden af de verkningar en ändring af ifrågavarande bestämmelse må kunna hafva på andra delar af lagförslaget, närmare bedömas, anser jag mig böra i främsta rummet yrka afslag å Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, men subsidiärt föreslå ändring af förslagets 1 §.

På grund af det nu anförda tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 48 med förslag till lag om bankrörelse m. m. ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes efter förnyad pröfning af frågan om de förutsättningar, under hvilka viss verksamhet må anses såsom bankrörelse, för Riksdagen framlägga det förslag till lag om bankrörelse m. m., hvartill sådan pröfning kan gifva anledning;

samt, därest detta yrkande icke skulle vinna Riksdagens bifall, alternativt,

att Riksdagen vid bifall i hufvudsak till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ville för sin del besluta, att 1 § af lag om bankrörelse skall erhålla följande ändrade lydelse:

»Förutom Sveriges riksbank må ej annan här i riket drifva bankrörelse än

- 1) bankaktiebolag,
- 2) solidariskt bankbolag,
- 3) enskild man eller handelsbolag, i hvars firma ingår personnamn.

Såsom bankrörelse skall anses sådan verksamhet, i hvilken ingår inlåning från och utlåning till allmänheten af penningar.

Angående emissionsbank, postsparbanken, sparbänk och järnkontoret, så ock angående aktie-

bolag, som uteslutande har till ändamål att idka fastighetsbelåning eller pantlånerörelse, är särskildt stadgad.»

Stockholm den 28 februari 1911.

Jacob T. Larsson.